Danica Bićanić
Univerzitet u Novom Sadu
Akademija umetnosti
Departman likovnih umetnosti
Srbija

UDC 73/76.071.1:929 Čupić R.(047.53)
doi 10.5937/ZbAkU2109010B
Intervju

Bavljenje umetnošću je lični rizik

/Razgovor sa profesorkom Radom Čupić/

Da je svaki susret sa prof. Radom Čupić događaj koji se pamti i prilika da se preispitamo i naučimo nešto veoma važno o umetnosti i sebi samima, potvrđuje i ovaj razgovor kojim započinjemo najnoviji broj Zbornika radova Akademije umetnosti. *Bavljenje umetnošću je lični rizik*, možda je najbolja rečenica kojom bi se mogla opisati doslednost, odgovornost i posvećenost prof. Rade Čupić na njenom umetničkom i pedagoškom putu. Svi koji su imali priliku da uče od ove vrsne umetnice znaju da je umetnost polje truda, vrednog rada i polje slobode. Kao pedagoškinja koja je uvek umela da razume, prepozna i najsuptilnije pulsiranje kreativne energije, predstavljala je glavnu podršku studentima, ali i inspiraciju mnogim generacijama u njihovom umetničkom razvoju. Naučila nas je da umetnost zahteva znanje, organizaciju, spremnost, ali i hrabrost.

- *Kako je izgledao tok Vašeg umetničkog obrazovanja? Da li je neko iskustvo ostavilo na Vas poseban utisak? Kakav je bio odnos profesora i studenata?*

Moje obrazovanje je formalno i neformalno, to su dve paralelne priče. Neformalno obrazovanje počelo je na Radničkom univerzitetu, koji više ne postoji, kada sam bila učenica drugog razreda Gimnazije, na prirodno-matematičkom smeru. Učila sam francuski jezik i pohađala sam kurs crtanja kod profesora Boška Petrovića. Radnički je bio fantastična organizacija jer je čovek imao mogućnost da uči šta želi. Kada je gorela zgrada Radničkog univerziteta, svi mi, koji smo tamo pohađali neke časove, ceo Novi Sad, svi koji smo bili vezani za tu instituciju, okupili smo se oko nje. Boško Petrović je razumeo moju ličnost i podržao me u razvijanju mog ličnog stava prema umetnost. Od njega sam naučila da je umetnost prostor slobode, da ne postoje pravila i da je rad ključan. Časovi kod njega su me na neki način definisali. Kako je kod mene postojala unutrašnja potreba za likovnim izražavanjem, a nisam bila u potpunosti sigurna da želim da se usmerim u pravcu umetnosti, upisala sam Višu pedagošku školu koja je trajala dve godine. Viša pedagoška škola je zapravo bilo jezgro buduće Akademije umetnosti, i ono što je bilo dobro u vezi sa tim je što smo tamo naučili i savladali likovne tehnike i tehnologiju. Postojao je takođe i predmet Likovni elementi, koji kasnije nije bio uvršten u program nove Akademije umetnosti, a koji je meni, verovatno kao i svima na Višoj, bio veoma dragocen. Likovne elemente je predavala Radmila Graovac, vajarka. U tom periodu na Višoj pedagoškoj školi, kao što mi je Boško Petrović bio značajan u prethodnoj fazi, najviše je na mene uticala Bogdanka Poznanović. Bogdanka nas je dovođila u stanje zbunjenosti prenoseći nam informacije o tome šta se sve dešava u svetu u polju savremene umetnosti. Malo ljudi je kod nas u to vreme znalo o toj temi, a Bogdanka nas je provocirala različitim polu-informacijama o savremenoj umetnosti, nikada nije davala potpune informacije. Nismo imali uslove da eksperimentišemo sa novim medijima, kao što je npr. bila video umetnost, ali nam je ona govorila o novim formama izražavanja. Nakon Više pedagoške škole upisala sam drugu godinu Akademije likovnih umetnosti u Beogradu, smer grafika i tamo su bile dve ličnosti koje su na mene bitno uticale - profesor istorije umetnosti, Zoran Pavlović i profesor poetike stvaralaštva, Ljubomir Gligorijević. Zoran Pavlović se bavio teorijom slike, vodio je emisiju na RTV Beograd gde je govorio o problematici slike i likovnih elemenata. Ono što je ostavilo najveći utisak na mene je to što je unosio veliku količinu energije u svoja predavanja i imao je moć da ponese/pokrene studente tokom tih predavanja. Kasnije sam i ja eksperimentisala sa studentima, analizirajući taj odnos i različite pristupe, manje ili više energične. Mislim da je to prenošenje energije jako važno, da materija o kojoj govoriš dobija na vrednosti i kvalitetu u zavisnosti od toga na koji način se prenosi studentima. Ljubomir Gligorijević je sa nama analizirao dela i otkrivao nam je slojeve značenja umetničkih dela, što je za mene bilo veoma značajno otkriće i uticalo je na mene i mnogo godina kasnije. Kada je u pitanju sam odnos profesora i studenata, izvan onoga što je bilo predavanje, odnos praktično nije postojao.

- *Kako biste iz ugla profesorke uporedili svoje iskustvo studiranja umetnosti, sa studiranjem na Akademiji umetnosti u Novom Sadu 1997. godine, kada ste započeli rad u okviru nje?*

S obzirom da sam predavala predmet koji nije postojao na Akademiji gde sam ja studirala, razlika je bila velika. Likovni elementi su opšte-stručni predmet i bavi se pismenošću, azbukom likovne umetnosti. Na klasičnim studijama to zavisi od profesora, neko se bavi problematikom likovnih elemenata, a neko ne. Kod likovnih elemenata ključno je razumevanje likovnog procesa, kontrole likovnog procesa i razmišljanje o likovnoj problematici. Toga nema tako izdvojeno u klasičnom studiranju. Bitno je naučiti studente da dođu do ideje, da razvijaju ideju i da traže formu kako da tu ideju na najbolji način predstave, da razmišljaju o svom rukopisu, na koji način će predstaviti to i da polako shvataju šta je stil i jedinstvo stila. Mislim da u slikanju, vajanju i grafici ima elemenata ekspresivnosti i nesvesnog stvaranja po predlošku koji je profesor dao u početku i postavio kao zadatak i da on nadvladava taj analitički deo i sve slojeve dela. To je razlika. Učenje o kreativnom procesu se bazira na analizi i akumulaciji, nakon čega ide kreativni deo, deo nesvesnog. Kreativni proces teče naizmenično – analiza, akumulacija i kreacija. On se ostvaruje kroz taj postupak vraćanja na ideju, razmišljanjem o onome što je već urađeno, izvlačenjem onih elemenata za koje mislimo da su dobri. Na taj način se ti elementi dalje razvijaju i razrađuju i ide se do onog momenta invencije, kada ideja sine. To nije više ona početna, to je nova ideja, ona se transformisala u procesu, nju analiziramo, dobijamo nova saznanja. Na ovaj način dolazimo do kreativnog momenta koji je ključan, momenat zbog kojeg se bavimo umetnošću i koji je deo nesvesnog. Ključni kreativni momenat je deo onoga što zovemo talenat, a što zapravo ne znamo šta je, to je ono što ustvari razrešava problem – određeni nivo umirene svesti.

- *Kakav je bio Vaš odnos sa studentima?*

Kada sam završila Akademiju, nisam imala predstavu čime ću se baviti, kako ću da zarađujem za život. Jedno vreme sam radila u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Novog Sada. Kada završiš Akademiju, mlad si i ne snalaziš se. Postoje oni snalažljiviji, sa planom, ali ja nisam bila previše pragmatična. Jedan dan me je pozvala koleginica sa studija da joj budem zamena u Srednjoj školi za dizajn Bogdan Šuput. Tokom studiranja sam imala predmet Metodika, koji nam je predavao profesor Bogumil Karlavaris i čija su predavanja bila fantastična, ali praktično nisam imala nikakva iskustva u nastavi. Pred svoj prvi radni čas, pitala sam koleginicu da mi da neki savet. Ona mi je samo rekla da se zapravo mnogo plaši učenika i toga da bi svakog momenta moglo da se desi neka situacija u kojoj se neće snaći. Tada sam odlučila da, ako će se neko plašiti, to neću biti ja. I tako je nastao moj stav, zbog kojeg me možda većina studenata pamti

kao strogu profesorku. Nisam želela da napravim grešku, da budem drugar sa učenicima ili studentima i nastojala sam da moju dobru nameru osete i dožive na drugi način, u odnosu kroz rad i u posvećenosti nastavi. Međutim, sa ove distance, žao mi je što nisam imala više vremena da se posvetim više svim tim zanimljivim ljudima kojima sam predavala. Da u tom bližem odnosu na neki način dobijem i ja više od studenata, zbog toga najviše žalim. Ali, zaista nije bilo vremena, bilo je jako malo časova a studenata je bilo mnogo.

- *Kako su društvene transformacije koje su kod nas nastupale u periodu kada ste Vi bili studentkinja, pa nadalje, uticale na umetničko obrazovanje? Kako je Vama to sve izgledalo iz pozicije umetnice i pedagoškinje?*

U vremenu kada sam studirala, studenti su učili šta je društvo ili im se to nametalo. To tada nije bio problem, jer smo bili organizovano društvo koje je funkcionisalo. Dobijali smo materijal za rad, imali smo dobre uslove za studiranje. Društvo je potom naglo osiromašilo, studenti više nisu imali tu vrstu podrške. Pored ekonomske, nastupila je nesigurnost u svakom smislu i vreme je postalo nepovoljno za studiranje bilo čega, naročito umetnosti. Istovremeno je društvo učilo o sebi, suočavali smo se sa naglim promenama, i mi smo učili na nov način. Odnosi su se drastično menjali, a mi smo na neki način bili bez iskustva. Materijalno stanje je bilo jako loše, rad je često bio prekidan zbog raznih okolnosti i dešavanja.

- *Bili ste stipendistkinja Vlade Republike Francuske i boravili ste u Parizu 1979/80. godine, takođe ste imali brojne stručne boravke u inostranstvu. Nadovezujući se na prethodna pitanja, kakva su bila Vaša iskustva i koliko su i na koji način ti boravci bili značajni za Vas?*

Kada sam bila u Parizu, imala sam status slobodne istraživačice, nisam bila vezana za neku instituciju ili akademiju, tako da je meni ostajalo dosta vremena da iskoristim sve što Pariz nudi. Bila sam tamo devet meseci i nisam uspela da obidem sve što me je zanimalo. Kao studenti smo učili istoriju umetnosti iz knjiga sa malim, crno-belim reprodukcijama umetničkih dela, kasnije i u boji, ali praktično nismo imali predstavu kako ta dela zapravo izgledaju. U Parizu sam konačno mogla da vidim originale. To je bilo sasvim drugačije, neuporedivo iskustvo, poseban doživljaj. Mogla sam da upoznam materijalnost slike, rukopis umetnika, teksturu, to je bilo fascinantno. Pikasa sam razumela tek tada u Parizu, koliko je materijalnost u njegovoj slici veoma bitna, to nije samo hladna, gola reprodukcija. U Parizu su se takođe u to vreme dešavale veoma značajne retrospektivne izložbe i ja sam imala priliku da se upoznam sa umetnošću ruske avangarde. Imala sam i tu sreću da propratim izložbu koja

je bila posvećena desetogodišnjici svetske video umetnosti. U Parizu sam se razvijala i učila, sve ono što nam je Bogdanka Poznanović govorila o savremenoj umetnosti na predavanjima imala sam priliku da vidim i razumem. Ono što je takođe bilo veoma značajno i novo za mene bila je prezentacija umetničkih dela, tamo su već bile uvedene razne inovacije u tom polju i sama prezentacija po sebi je bila kreacija. I sva druga putovanja i boravci uvek su donosili neka nova znanja i korisna iskustva. Današnje generacije su u ovom pogledu u velikoj meri oštećene i uskraćene za takva iskustva.

- *Kako je izgledao početak rada na Akademiji na predmetu Likovni elementi? Kakav je bio Vaš metod rada?*

Pre nego što sam se zaposlila na Akademiji radila sam u Srednjoj školi za dizajn „Bogdan Šuput.“ Predavala sam predmet Teorija forme i bazirala sam ga na predavanjima Radmile Graovac. Ispostavilo se da meni mnogo više odgovara rad sa studentima gde postoji veći stepen razumevanja i kreativnosti u radu. U osamnaestoj godini se tek potvrđuje talenat za likovnu umetnost. Tzv. talenat ili interesovanje za umetnost može da nestane kod dece, jer je likovno izražavanje uvek u funkciji psihološkog razvoja. U razvoju malog deteta, posle tinejdžera, likovno izražavanje je jako važno, stvara određenu vrstu samouverenosti, međutim kasnije može da nestane potreba za tim, nakon čega se javljaju nova interesovanja. Dok su studenti Akademije već opredeljeni za umetnost. Naravno da sam morala da pronađem novu formu rada sa studentima u odnosu na formu koja je bila u srednjoj umetničkoj školi, što mi nije predstavljalo veliki problem, bila sam već spremna. Radila sam u devetom razredu, imala sam devetnaest časova nedeljno, predavajući tako npr. liniju 19 puta. Postoji jedan udžbenik za prvi razred srednje škole pod nazivom Likovna umetnost, autori su Damjanov, Janda i Bačić,¹ koji su se bavili problematikom likovnih elemenata. Bila je podeljena na epohe i dela iz primenjene i likovnih umetnosti, a prateći tekst je bio u obliku pitanja. Preuzela sam taj princip i radila sam po tom udžbeniku postavljajući učenicima pitanja. Na taj način sam ih stimulisala da razmišljaju i iznose svoje mišljenje. I ja sam se više unosila i možda sam se više trošila nego da sam samo predavala, ali smatrala sam da je to dobar način za rad sa studentima, imali su osećaj slobode. Kako sam i ja već imala određenu vrstu slobode u podučavanju, shvatila sam kako ono funkcioniše, povezala sam iskustva sa predavanja prof. Gligorijevića o tumačenju slojeva umetničkog dela i došla sam do nove forme koju sam primenila na Akademiji. Osnovni cilj mi je bio da studente naučim da razmišljaju, da nauče šta su likovni elementi i principi komponovanja, ali i da kroz kreativni rad nauče kako da kontrolišu svoju kreativnost. Davala sam studentima slobodu izbora medija, materijala

¹ Jadranka Damjanov, Dubravka Janda, Marcel Bačić. 1978. *Likovna umetnost*, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.

i forme izražavanja. Kvalitetu predavanja je doprinosilo i to što sam uvek mogla u studentskim radovima i u naznakama da prepoznam kvalitet ideje i da vodim studenta kroz razvoj te ideje. Pristup radu sa studentima je svakako bio u potpunosti osmišljen, ali ga je pratila moja lična kreativnost i umetnost, jedan stepen strasti, jer profesori ne prenose samo znanje umetnosti već i svoju stvaralačku energiju. Učimo studente kako se pokreće kreativna energija. Kada je u pitanju sam metod, primenjivala sam u nastavi ono što sam naučila u Parizu. Tamo decu u najranijem dobu o umetnosti uče u muzejima i galerijama. Vodila sam svoje studente u muzeje, želela sam da studenti vide originalna umetnička dela i da nauče da razmišljaju o njima tako što su imali zadatke da na osnovu njih rade određene vežbe u okviru predmeta.

Smatram da je moja privilegija što sam radila na Akademiji i što sam imala priliku da radim sa studentima. To me je veoma obogatilo, otvaralo nove načine razmišljanja, senzibilitete, poglede... To je za mene bio poklon, kao da živim još neke živote.

- *Učestvovali ste u kreiranju novog studijskog programa Novi likovni mediji. Zašto se razmišljalo u pravcu kreiranja novog studijskog programa, a ne za proširenje programa već postojećih usmerenja? Sa kakvim ste se problemima sretali?*

Stvaranje novog studijskog programa započeto je uvođenjem Vizuelnog studija za intermedijalna istraživanja. Studio je osnovala Bogdanka Poznanović, a asistentkinja joj je tada bila prof. Lidija Srebotnjak Prišić. Ideja o kreiranju novog studijskog programa je sazrevala polako i zapravo se Lidija izborila za njegovo osnivanje. Ja sam joj tu bila podrška, i mogu da kažem da sam sa njom najbliže sarađivala. Kasnije su se pojavili mladi umetnici čiji izraz nikako nije mogao da se smesti u prostor klasičnog izražavanja, Dragan Živančević, Vladan Joler, Stevan Kojić i tako je sazrela ideja. Kreiranje ovakvog programa je zapravo bila nužnost. Na beogradskoj Akademiji su se opredelili za drugi pristup, za proširenje već postojećih studijskih programa. Mi smo smatrali da je ovo najbolji način za razvijanje novog načina razmišljanja i umetničkog postupka. Problem koji smo hteli da predupredimo je bio potencijalni nedostatak vremena i prostora u već postojećim studijskim programima koji su imali svoj ritam i proces rada. Kreiranje izdvojenog prostora koji bi bio posvećen novim istraživanjima bilo je najbolje rešenje.

- *Kada je u pitanju Vaše stvaralaštvo, da li biste mogli ukratko da nam predstavite svoj lični umetničko-istraživački proces/metod? Šta Vam je bitno u umetničkom delu?*

Bogdanka Poznanović nam je jednom prilikom rekla – slike više nema! A mi smo siromašni, nemamo dobar fotoaparatus, niti kameru za tu vrstu istraživanja... Ja volim da slikam, volim taj proces, zašto bih se toga lišila. Moj odgovor na Bogdankinu izjavu

je bio taj da sam rekla sebi programski – napraviću sliku, dobru sliku. Kako predajem likovne elemente, logično je za mene bilo da počnem sa elementarnim – tačkom, linijom, površinom. Ritam koji postoji u mojim slikama prilikom građenja površine, nastao je pod uticajem kompjuterskog programskog jezika – Fortrana. Odlazila sam u informatički centar u Naftagasu kako bih se upoznala sa ovim jezikom. U njemu sam, u organizaciji površine na najelementarniji način, prepoznala određeni ritam, strukturu, unutrašnje impulse, koji su kao puls, otkucaji srca...poput nekog nesvesnog dela koji svi imamo. Slike su bile veoma svedene u početku. Kasnije sam postepeno uključivala boju, materiju, teksturu, dubinu prostora i slojevitost. Ne radim mnogo u kvantitativnom smislu, već sliku radim polako i dugo. Nikada ne radim skice, puno razmišljam i slika sazreva polako. Imam u početku dosta jasnu viziju i osećanje šta to treba da bude, ali ipak je potrebno dosta vremena da se dođe do pravog rešenja. Na moje stvaranje utiču i vizije svemira iz najranijeg detinjstva, to je posebna priča, a takođe i književnost, čitanje. Zanimljive su mi teme koje su vezane za fiziku i nauku. Inspirišu me fraktali i matematika. Slike nikada ne popravljam, u njima nema elemenata ekspresionizma i sve je podređeno nekoj organizaciji. Ono što mi je bitno u umetničkom delu je da postignem kvalitet koji me lično zadovoljava. Sliku radim dok ne osetim čist i precizan zvuk onoga što prepoznam da je gotovo, zvuk bez šumova. Zvučna viljuška mi je zato jako dobar simbol, jer ona ne greši. Tako sam nazvala jednu svoju izložbu. Zvučna viljuška savršeno vibrira, to ja kod slike pokušavam da postignem.

- *Izdvojila bih iz Vašeg stvaralačkog opusa jednu veoma zanimljivu umetničku korelaciju sa Otom Horvatom, književnikom. Da li možete da nam kažete nešto više o tome?*

Otu Horvatu sam predavala Likovnu umetnost u devetom razredu. Ovo pitanje bi bilo bolje uputiti njemu, jer naša saradnja je bila neka vrsta vežbe za njega. Ja sam njemu pomogla u sazrevanju, bila sam mu kao neka faza. Pisao je pesme na osnovu naziva mojih slika, odnosno nazivi mojih slika su bili polazište i naslovi pesama. To je bio njegov omaž mojim slikama. U njegovoj poeziji je to bilo poput zadatka, nešto mimo njegove pesničke slobode i opredeljenosti. Nazivi mojih slika, nisu (kao same slike) rezultat razmišljanja već sklonost ka poetičnom izražavanju. Kao kada dozvolimo da iz podsvesti, kao u snovima, izbiје neki sadržaj ili neka informacija, tako nastaju nazivi mojih slika. Otu je to bilo zanimljivo.

- *U poslednje vreme, započeli ste novi, veoma atraktivan projekat koji podrazumeva aktiviranje velikog broja ljudi putem društvenih mreža i njihovo specifično učešće u Vašim novim umetničkim radovima. U fokusu je motiv – jablan, ispričajte nam više o tome.*

Mnogo volim Hokusaija, njegovo delo 36 pogleda na Fudži, odnosno ukupno ih ima 100. Uvek me je fascinirala istočnjačka umetnost. U mojim slikama ugao posmatranja je malo podignut, što je karakteristika istočnjačke umetnosti, a što sam u svoje slike unela potpuno nesvesno i tek sam naknadno osvestila. I dosta sam razmišljala šta je to što postoji u Novom Sadu što bi za mene bilo poput Fudžija za Hokusaija. Došla sam do zaključka da je to jablan i tako sam počela da ih fotografišem. Jablan je duhovna vertikala ravnice kao što je čempres mediterana. On ima određenu simboliku i u ravnici ostavlja utisak moći, otvara prostor kao i toranj crkve, usmerava ka duhovnom i uzvišenom. Jablan jeste bitan za mene i obeležio je na neki način moju percepciju. Ispred kuće u kojoj sam živela u detinjstvu je bila aleja jablana, a iza njih neka fabrika. Na Staroj (Mrtvoj) Tisi u Čurugu, gde sam rođena, uz nasip je jedna vrlo lepa okuka, sa jablanima koji se sporadično pojavljuju. Pamtim taj pogled na okuku lepu, mirnu horizontalu i jablane koji se izdižu. Ali, pre svega moja namera je bila da napravim omaž Hokusaiu. Obilazila sam ceo grad u različitim godišnjim dobima i aktivno sam fotografisala jablane, međutim baš u proleće 2020. počelo je vanredno stanje zbog aktuelne pandemije i zbog toga više nisam mogla da se krećem. Otvorila sam fejsbuk nalog i pozvala sam ljude da fotografišu jablanove umesto mene. Odziv je bio fantastičan. Društvene mreže u većini održavaju poremećene vrednosti društva, ali opet kvalitet sadržaja zavisi direktno od nas i toga šta tamo postavljamo. One su same po sebi jako dobar alat za komunikaciju.

- *Šta za Vas znači prezentacija/izložba, kakav je Vaš stav prema tome?*

Prezentacija sama po sebi je oblast koju je u današnje vreme potrebno posebno proučavati. Svoju prvu samostalnu izložbu sam imala 1978. godine, tada je još uvek postojao prostor Jugoslavije. U svakoj republici su postojale velike godišnje izložbe koje su bile izazov za sve umetnike, kao npr. Bijenale grafike u Ljubljani, Bijenale jugoslovenskog crteža u Zagrebu i slično. Izlagati na takvim manifestacijama je bio veliki uspeh, to je bila velika pokretačka energija za stvaranje. Postojali su kustosi koji su plasirali umetnike na te velike izložbe. Danas postoji veliki broj umetnika koji nemaju podršku istoričara, kustosa, teoretičara. Ja sam imala sreću, jer me je podržavao Miloš Arsić. Svaki umetnik bi trebalo da ima svog Miloša Arsića. Mnogo dugujem Milošu, on me je održavao u jednoj stvaralačkoj tenziji, da se održim u konkurenciji. Pored grupnih često su se dešavale i samostalne izložbe umetnika. Postojao je tzv. srednji društveni sloj, ljudi koji su bili zainteresovani za umetnost i koji su kupovali umetnička dela. Uslovi nisu bili idealni, mada mogu da kažem da su u mom slučaju bili skoro idealni, u svakom slučaju bili su mnogo bolji nego sada. Umetnik je imao osećaj pripadnosti. Postojala je sfera umetnosti koja je bila i cenjena. Izlagala sam jer sam bila stimulisana i bila sam prisutna. Ali, moja velika greška je što nisam shvatala,

niti mnogo pridavala značaj iskustvima posmatrača i njihovoj potrebi. Kasnije sam postepeno postajala svesna da je moj zadatak bio da ipak u većoj meri prikazujem svoj rad i pravim više samostalnih izložbi. Nisam nikad bila previše zainteresovana za društvenu angažovanost. A sada, već dugo vremena izložbe gube na značaju, ljudi ne posećuju izložbe, iz vrlo opravdanih razloga, a to je zbog toga što smo vizuelno prezasićeni. Ljudi nemaju vremena, ni slobodnog mentalnog prostora. Potrebno je umiriti se i posvetiti se slici, biti u nekom stanju meditacije, a ritam života je takav da je to postalo jako teško. Okruženi smo tolikim informacijama da ljudi pronalaze razrešenja i odgovore na pitanja na drugi način. Umetničko delo više nema tu funkciju koju je ranije imalo.

- *Da li imate neku poruku za mlade umetnike i studente?*

Bavljenje umetnošću je lični rizik. Svoj život doživljavam kao niz srećnih sticaja okolnosti. One su se nadovezivale jedna na drugu i ja sam napredovala uslovno rečeno. Ali (!) ja sam u svakom momentu bila spremna, vredno sam radila. Dakle, raditi, stalno raditi. Raditi na sebi. Važno je imati svest o tome šta zapravo želiš od života i da na tome radiš. Ja sam u svakom trenutku bila spremna da iskoristim svaku priliku i trenutke, pa su se i stvari sklopile kako treba.

Mali podsetnik o Radi Čupić:

Rada Čupić (1951. Čurug), završila je Osnovnu školu „Nikola Tesla“, 1965. Godine i Gimnaziju „Moša Pijade“ 1969. godine u Novom Sadu. Na Višoj pedagoškoj školi, likovni odsek, u Novom Sadu diplomirala je 1971. Studije na Univerzitetu umetnosti u Beogradu, Fakultet likovne umetnosti, odsek grafika upisala je 1971. godine, gde je primljena na drugu godinu studija, i diplomirala 1975. Kao stipendistkinja Vlade Republike Francuske boravila je u Parizu, na studijskom boravku, u statusu slobodnog istraživača 1979/80. Godine. Predavala je predmet Teorija forme u Srednjoj školi za dizajn „Bogdan Šuput“ u Novom Sadu od 1987. do 1997. godine. Od 1997. do 2015. bila je profesorka na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, predavajući predmet Likovni elementi. Članica je Saveza udruženja likovnih umetnika Vojvodine od 1976. godine. Uvrštena je u Saur Allgemeines Künstler – lexikon, K G Saur; München-Leipzig 1999. Trinaest puta je samostalno izlagala. Od 1974. je izlagala na mnoštvu grupnih izložbi na prostoru bivše Jugoslavije. Izložbe u inostranstvu imala je u Poljskoj, Rumuniji, Francuskoj, Austriji, Španiji, Japanu, Koreji, Slovačkoj, Brazilu, Madjarskoj, Nemačkoj, Engleskoj, Italiji, Maroku, Belgiji. Dobitnica je nagrada: Prolećna izložba ULUV-a 1981, Nagrada Centra za vizuelnu kulturu Zlatno oko na prvom Bijenalu pejzaža, Novi Sad, 1998; 27. Novosadski salon 1998.

Bačene marama crvena i crna (1978)

Kosmička kiša, panonska školjka (1997)

Sinteza prostor – svetlost – vreme (2016)